

RIJEČ UREDNIKA

Današnje vrijeme obilježavaju rasprave i polemike o suvremenim tehnologijama te osobito o umjetnoj inteligenciji, pri čemu je ozbiljna kritika i/ili različito promišljanje postalo vrlo nepopularno i često se smatra „herezom“, baš kao i sve što nije u sustavu vrijednosti ili u okvirima koji su jednostrano prihvaćeni od strane samo nekih krugova. Naime, postoje indicije da se svijet ponovno dijeli na ispravne i neispravne, dobre i loše, pa se takva logika koristi za karakterizaciju određenih tehnologija, baš kao i čitavih zajednica, kultura, društava, država ili skupina. I nije prvi put da se to događa u ljudskoj povijesti, a nije ni prvi put da se rezultat toga ogleda u enormnim razlikama u bogatstvu, moći i utjecaju vrlo uskog kruga ljudi koji su sebi dodijelili ulogu „stvoritelja“. U takvom vremenu teško je ne zapitati se o ulozi i odgovornosti znanosti i znanstvenika, koji već pomalo „uplovljavaju“ u svijet konformizma financiranog upravo od strane navedenih krugova. Naime, umjetna inteligencija i ostale suvremene tehnologije trebali bi svijet učiniti boljim i ugodnijim mjestom za življenje, a sve što odudara od toga treba i mora biti podložno kritici, a osobito ozbiljnoj znanstvenoj kritici. Drugim riječima, ako suvremena tehnologija primjerice čini sigurnijom našu vožnju, putovanje ili nam pak olakšava svakodnevne poslove i obaveze, onda je to svakako poželjna i hvale vrijedna uloga tehnologije. No, ako ta ista tehnologija uništava naše domove, ubija nedužne ljude ili kod naše djece uzrokuje nepopravljive psihičke i fizičke devijacije, onda se ne možemo praviti slijepi i gluhi na to. Stoga ni znanost niti znanstvenici kao osobe ne smiju bježati od odgovornosti za takve posljedice. Znanost bi danas, više no ikada u prošlosti, trebala preuzeti dio tereta odgovornosti za razvoj čovječanstva i to ne samo po pitanju očuvanja okoliša, već i po pitanju očuvanja mentalnog zdravlja ljudi i održivog sustava vrijednosti. Takav sustav vrijednosti zasigurno nije unitaran niti unificiran, jer to opet vodi nekoj novoj tiraniji, već je to šaroliki svijet različitosti koji je održiv u odnosu na prirodu čovjeka. Takve, kritičke ideje i rasprave su nešto čemu i ovaj časopis teži, jer se tehnologija, osobito u obrazovanju, ne može razmatrati samo sa stajališta njene funkcionalnosti i limitirane učinkovitosti. Tehnologija se, baš kao i bilo koje drugo područje, može i mora razmatrati i sa stajališta filozofije, psihologije, pedagogije, sociologije, etike, povijesti, ali i sa svakog drugog čovjeku svojstvenog stajališta koje će podržati njegovu održivost i dobrobit. Jedino tako možemo dobiti cjelovitu, holističku „sliku“ aktualnih događanja i utjecaja, pa tako i uspješnije predvidjeti i prevenirati posljedice zbog kojih ćemo poslije ispaštati. Zbog toga pozivam sve vas stručnjake i znanstvenike da se uključite u ozbiljnu kritiku društva i tehnologije, osobito u obrazovanju, te na taj način podržite različitosti i postavite prava pitanja koja će tražiti kompleksne odgovore, suprotne sve češćoj dihotomiji današnjice. Suvremena tehnologija nije „sveta krava“, ona obilježava i danas uvelike limitira život čovjeka, pa čovjek ima i pravo i obvezu tretirati je onako kako to njemu odgovara, a ne kako odgovara samo onima koji na to gledaju isključivo iz perspektive njihova vlastita profita ili interesa. Ponovit ću riječi poznatog hrvatskog IT stručnjaka koji je rekao kako nam je informatika nekad štedjela vrijeme, a danas nam oduzima sve to vrijeme koje smo nekada uštedjeli. Stoga je naša je obveza očuvati sve ono dobro što su nam suvremena dostignuća donijela, ali i argumentirano odbaciti sve što nam to narušava. Na kraju, za one koji to ne znaju, za održanje svega onoga što nam je tehnologija donijela u ovom kratkom tehnološkom periodu ljudske povijesti i nadalje se neki kotač mora vrtjeti. Oni koji to ne razumiju neka se zapitaju i raspitaju, a oni koji razumiju neka pišu i kritiziraju.

Damir Purković

FOREWORD

The present time is characterized by discussions and polemics about modern technologies and especially about artificial intelligence, where serious criticism or dissenting thinking has become very unpopular and is often considered as "heresy", as well as everything that does not fit into the value system or the framework that is unilaterally accepted only by some circles. Indeed, there are signs that the world is once again being divided into right and wrong, good and bad, so that such logic is used to characterize certain technologies, but also entire communities, cultures, societies, states or groups. And it is not the first time that this has happened in the history of mankind, and it is not the first time that the result has been reflected in the enormous differences in wealth, power and influence of a very narrow circle of people who have assigned themselves the role of "creator". At such a time, it is difficult not to wonder about the role and responsibility of science and scientists, who are already somewhat "sailing" into the world of conformism, financed precisely by the above circles. Artificial intelligence and other modern technologies, after all, are supposed to make the world a better and more pleasant place to live in, and anything that deviates from that should and must be criticized. In other words: If modern technology makes it easier for us to drive cars, travel, or perform our daily tasks and duties, then this is certainly a desirable and laudable role of technology. However, when that same technology destroys our homes, kills innocent people, or causes irreparable mental and physical abnormalities in our children, we cannot pretend to be blind and deaf to it. Therefore, neither science nor scientists as individuals should escape responsibility for such consequences. Today, more than ever, science should take part of the responsibility for the development of humanity, not only in terms of environmental protection, but also in terms of maintaining human mental health and a sustainable value system. Such a value system is certainly not uniform or unified, because it leads again to a new tyranny, but it is a colourful world of diversity that is sustainable in terms of human nature. This journal also seeks to engage in such critical thinking and discussion because technology, especially in education, cannot be viewed only in terms of its functionality and limited effectiveness. Technology, like any other field, can and must be considered from the perspective of philosophy, psychology, pedagogy, sociology, ethics, history, but also from any other human perspective that supports sustainability and human well-being. Only in this way can we get a complete, holistic "picture" of current events and influences, and thus better predict and prevent the consequences we will suffer later. Therefore, I urge all of you, experts and scientists, to seriously criticise society and technology, especially in education, and in this way support diversity and ask the right questions that seek complex answers, as opposed to the dichotomy that is increasingly common today. Modern technology is not a "sacred cow." Technology today shapes and limits human life to a great extent, so people have both the right and the duty to observe how it suits them, not how it suits those who see only their own profit or interest in it. I would like to repeat the words of a well-known Croatian IT expert who said that IT used to save us time, but today it takes away all the time we used to save. Therefore, our duty to preserve all the good that modern achievements have brought us, but also to reject with arguments everything harms us. Finally, for those who do not know: To preserve all that technology has brought us in this short technological period of human history, a wheel must keep turning. Let those who do not understand ask, and let those who do understand write and criticize.

Damir Purković

Posebno priznanje

Objavljivanje ovog broja časopisa *Politehnika* ne bi bilo moguće bez podrške i nesebičnog angažmana pojedinih kolega i suradnika časopisa. Stoga na ovaj način iskazujem posebno priznanje i zahvalnost kolegi Stjepanu Kovačeviću i suradnicima s Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Splitu, bez čijeg angažmana bi se časopis vjerojatno ugasio.

Damir Purković

Special thanks

The publication of this issue of *Polytechnica* would not have been possible without the support and selfless dedication of individual colleagues and contributors to the journal. Therefore, in this way I express special appreciation and gratitude to my colleague Stjepan Kovačević and colleagues from the Faculty of Science, University of Split, without whose commitment the journal would probably cease to exist.

Damir Purković